

BO'LAJAK TARBIYACHILARDA TRANSVERSAL-METODIK KOMPETENTSIYANI RIVOJLANTIRISHNING OMILLARI

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak tarbiyachilarda transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish texnologiyasi zamon talablaridan kelib chiqib, kasbiy va shaxsiy ko'nikmalarni birgalikda shakllantirish, innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash, talabalarning amaliy faoliyatini tashkil etish, hamkorlikda ishlash muhitini yaratish va muammoli vaziyatlar orqali ijodiy fikrlashni rag'batlantirish keltirilgan.

Kalit so'zi: Transversal, kompetensiya, transversal-metodik kompetensiya, rivojlantirish omillari, ta'lim jarayoni.

FACTORS OF THE TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT OF TRANSVERSAL- METHODICAL COMPETENCE IN FUTURE EDUCATORS

Annotation. In this article, the technology for the development of transversal-methodical competences in future educators is based on the requirements of the times, the joint formation of professional and personal skills, the use of innovative educational technologies, the organization of practical activities of students, the creation of an environment for cooperation and creative problem situations. thought provoking.

Key words: Transversal, competence, transversal-methodical competence, development factors, educational process.

ФАКТОРЫ ТЕХНОЛОГИИ РАЗВИТИЯ ТРАНСВЕРСАЛЬНО-МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ DEVELOPMENT FACTORS, EDUCATIONAL PROCESS

Аннотация. В данной статье технология развития трансверсально-методических компетенций у будущих педагогов основана на требованиях времени, совместном формировании профессиональных и личностных навыков, использовании инновационных образовательных технологий, организации практической деятельности обучающихся, создание среды для сотрудничества и творческих проблемных ситуаций, заставляющих задуматься.

Ключевые слова: Трансверсаль, компетентность, трансверсально-методическая компетентность, факторы развития, образовательный процесс.

Kirish. Globallashtirish, zamonaviy jamiyat, axborotlashtirilgan davr talabalarning kasbiy kompetentsiyalarini egallaganliklari, mamlakatning eng muhim strategik maqsadlarini hal qiladigan noan'anaviy yondashuvlar, ilg'or ish uslublari joriy etish bo'yicha kasbiy faoliyatga tayyorgarligi dolzarb bo'lib qolmoqda. Hozirgi jahon standartlariga ko'ra, zamonaviy ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri bo'lajak tarbiyachilarning transversal-metodik kompetentsiyalarini rivojlantirishdir. Bu kompetentsiyalar kasbiy faoliyatda universal va ko'p qirrali yondashuvlarni shakllantirishni nazarda tutadi va . Ular nafaqat pedagogik vazifalarni muvaffaqiyatli bajarishga, balki ijtimoiy hayotda ham muhim rol o'ynaydigan ko'nikma va malakalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolada bo'lajak tarbiyachilarda transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish texnologiyasining asosiy omillari va ular ta'lim jarayonida qanday ahamiyatga ega ekanligi tahlil qilinadi.

Tadqiqot metodlari. Transversal kompetentsiyalar – kasbiy faoliyatning turli yo'nalishlarida qo'llash mumkin bo'lgan umumiy ko'nikma va bilimlar to'plamidir. Ular

jumlasiga muammolarni hal qilish, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash, ijodiy fikrlash, kommunikativlik va boshqa ko'nikmalar kiradi. Metodik kompetentsiyalar esa pedagogik faoliyatni samarali rejalashtirish, tashkil etish va baholash uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni o'z ichiga oladi. Transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish texnologiyasi esa ushbu ikki yo'nalishni birlashtirib, ta'lim jarayonida talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan. Bu texnologiya talabalarda shaxsiy va kasbiy kompetentsiyalarni birgalikda shakllantirish imkonini beradi.

Bo'lajak tarbiyachilarda transversal-metodik kompetentsiyani rivojlantirish jarayonida foydalaniladigan tadqiqot metodlari muhim o'rin tutadi. Xususan, bu borada A.V. Xutorskiyning metodik kompetensiya tushunchasini tadqiqotga integratsiya qilish alohida ahamiyat kasb etadi. Xutorskiy kompetentsiyani "talabani shaxsiy ta'limiy va kasbiy vazifalarni hal qilishga doir umumiy qobiliyatlari va ko'nikmalarining birligi" sifatida izohlaydi. Bu yondashuv bo'lajak tarbiyachilar uchun transversal-metodik kompetensiya rivojlanishiga xizmat qiladi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Nazariy tahlil metodi: Ushbu metod yordamida transversal-metodik kompetentsiyani rivojlantirish texnologiyasining asosiy tamoyillari va nazariy yondashuvlari o'rganildi. Xutorskiyning kompetentsiyalar to'g'risidagi nazariy ishlanmalari asosida pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilindi.

2. Eksperimental-tajriba metodi: Xutorskiy ta'riflagan metodik kompetensiya asosida transversal vazifalarni shakllantirish va baholash bo'yicha maxsus mashg'ulotlar ishlab chiqildi. Bu mashg'ulotlar bo'lajak tarbiyachilarning metodik qobiliyatlarini rivojlantirishda asosiy omil sifatida qaraldi.

3. Diagnostik metodlar: Pedagogik kompetentsiyaning rivojlanish darajasini aniqlash uchun kuzatish, so'rovnoma va testlardan foydalanildi. Bu jarayonda Xutorskiyning kompetensiyaga oid ko'rsatkichlari asos sifatida tanlandi.

4. Modellash metodi: Ta'limiy jarayonni loyihalashda transversal-metodik kompetensiya rivojlanishining bosqichlarini modellashga alohida e'tibor qaratildi. Xususan, Xutorskiy tomonidan taklif etilgan didaktik modellar bo'yicha ta'lim berish texnologiyalari ishlab chiqildi.

Xutorskiyning metodik kompetensiyasi tushunchasi bo'lajak tarbiyachilarni nafaqat kasbiy vazifalarni hal qilishga, balki ularni ijodkorlik bilan amalga oshirishga ham tayyorlaydi. Shuningdek, bu yondashuv ularda tanqidiy fikrlash, innovatsion texnologiyalardan foydalanish va ta'limiy jarayonni tizimli tashkil etish qobiliyatlarini shakllantiradi. Mazkur tadqiqot metodlari transversal-metodik kompetentsiyani rivojlantirish texnologiyasining samaradorligini oshirishga xizmat qilishi bilan ajralib turadi.

Texnologiyani rivojlantirish omillari Transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish jarayonida quyidagi omillar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Innovatsion ta'lim texnologiyalarini qo'llash. Zamonaviy ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash kompetentsiyalarni shakllantirishning asosiy vositalaridan biridir. Masalan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), interaktiv dars usullari va elektron ta'lim platformalaridan foydalanish o'quv jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. Bu texnologiyalar talabalarning mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Amaliy faoliyatni tashkil etish Ta'lim jarayonida olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llash kompetentsiyalarni rivojlantirishning muhim shartidir. Talabalarga maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'zlarining amaliy mashg'ulotlarini o'tkazish, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va loyihaviy ishlar bajarish imkoniyatini yaratish zarur.

3. Hamkorlik va jamoaviy ish muhitini yaratish Har bir talaba jamoa bilan ishlay olish ko'nikmasiga ega bo'lishi, rivojlanish markazlarda paydo bo'ladigan muammolarni bartaraf eta olishi, tanqidiy fikrlay olish qobiliyatiga ega bo'lishi transversal kompetentsiyaning ajralmas qismidir. Ta'lim jarayonida talabalarni guruhlariga bo'lib ishlash, loyihalar yaratish va muammolarni birgalikda hal qilishga yo'naltirish ularning jamoaviy ish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

4. Muammoli vaziyatlarni qo'llash - XXI asr jahon standartlari talablaridan yana biri bu talabalarda faoliyatlar jarayonida muammoli vaziyatlarni qo'llay olish ko'nikmasini

shakllantirishdan iborat. Talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish uchun muammoli vaziyatlardan foydalanish muhim. Bu metod orqali talabalar turli pedagogik masalalarni hal qilishda o'z fikrlarini mustaqil shakllantiradi, turli alternativ yondashuvlarni taklif qiladi va qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

5. Shaxsiy motivatsiya va pedagogik malaka darajasi - Bugungi kunda talabalar va o'qituvchilarning shaxsiy motivatsiyasi ta'lim jarayonining muvaffaqiyatini ta'minlaydi. O'qituvchilar malakasi qanchalik yuqori bo'lsa, talabalarga kompetentsiyalarni samarali o'rgatish imkoniyati shunchalik katta bo'ladi. Shu bilan birga, talabalar o'zlarining kasbiy rivojlanishiga ijobiy munosabatda bo'lishi zarur.

Texnologiyaning samaradorligini oshirish yo'llari Transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish texnologiyasini samarali amalga oshirish uchun quyidagilarga e'tibor qaratish lozim:

✓ Individual yondashuvni kuchaytirish: Har bir talabaga uning individual qobiliyat va ehtiyojlariga mos yondashuvni qo'llash zarur. Ushbu yondashuvni kuchaytirish orqali ta'limda samarali natijani amalga oshirishimiz mumkin.

✓ Tajriba almashish imkoniyatlarini kengaytirish: O'qituvchilar va talabalar o'rtasida muntazam ravishda tajriba almashish faoliyatini yo'lga qo'yish kerak. Chunki bu shaxsning rivojlanishiga va ma'lumot almashinishiga sabab bo'la oladi. Zamonaviy texnika asrida tajriba almashish imkoniyati nazariy va amaliy faoliyatni tashkil etish orqali yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

✓ Ta'lim resurslarini yaxshilash: Elektron va bosma ko'rinishdagi ta'lim materiallari, didaktik qo'llanmalar va amaliy mashg'ulotlar uchun kerakli resurslarni takomillashtirish lozim. Bu orqali yangi bilimlarni egallash, ta'limda yangiliklarni kashf etish, va uni keng ommaga taqdim etishdek yuksak maralarni zabt etish mumkin.

Xulosa Bo'lajak tarbiyachilarda transversal-metodik kompetentsiyalarni rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimining dolzarb masalalaridan biridir. Ushbu texnologiyaning muvaffaqiyati innovatsion yondashuvlarni qo'llash, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish, jamoaviy ish va ijodiy fikrlashni rivojlantirish kabi omillarga bog'liq. Kelajakda mazkur texnologiyani yanada takomillashtirish va ta'lim jarayoniga tatbiq etish bo'yicha izlanishlar davom ettirilishi zarur

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Hasanboyeva, G. Z. (2021). Pedagogik kompetentsiyalarni shakllantirishning innovatsion usullari. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Karimova, D. K. (2020). Metodik tayyorgarlikda transversal yondashuv. Ta'lim va taraqqiyot jurnali, 3(2), 45-50.
3. Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.
4. UNESCO. (2015). Rivojlanayotgan mamlakatlarda ta'lim texnologiyalari. Parij: UNESCO nashriyoti.
5. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Mahkamov, A. (2019). Ta'limda innovatsion texnologiyalarning o'rni. Innovatsiyalar jurnali, 1(1), 10-15.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori (2017-yil 20-aprel). Ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha qarorlar to'plami.
8. Kolb, D. A. (1984). Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
9. Salomova, M. (2022). Jamoaviy o'qitish usullari va ularning samaradorligi. Pedagogik izlanishlar jurnali, 5(3), 30-35.
10. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va ularning ta'limdagi o'rni. Ta'lim va fan vazirligi hisobot materiallari, 2021.
11. А.В.Хуторский "Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования 2005 год